

Nr 763

Av herr Ernulf m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till ändringar i regeringsformen, m. m.

Det förslag till ändringar i regeringsformen, m. m. som framlagts i Kungl. Maj:ts proposition nr 27 till årets riksdag bygger väsentligen på grundlagberedningens betänkande »Partiell författningsreform». I enlighet härmed har förslaget begränsats i åtskilliga avseenden om man ser det mot bakgrunden av de förslag som utarbetats av författningsutredningen. De föreslagna reformerna gäller i stort sett — bortsett från de viktiga nyheterna om ett ändrat valsystem och om införande av institutet misstroendevotum — sådana regleringar som nödvändigtvis måste företagas om enkammarssystemet över huvud taget skall kunna införas från och med år 1971. Härjämte innefattar förslaget ett antal ändringar i riksdagens arbetsformer, avseende huvudsakligen utskotten, sessionernas längd och förläggning samt vissa ordningsregler för debatterna.

Vi är självfallet medvetna om att det knappast varit möjligt att nu i ett sammanhang genomföra en total författningsreform och att i många fall bärande skäl föreligger för att en rad av de förslag som författningsutredningen framlagt ännu inte slutligt prövats av grundlagberedningen och följaktligen icke behandlas i propositionen. Vi har emellertid velat fästa uppmärksamheten på ett av författningsutredningen behandlat spörsmål, nämligen talmannens ställning i den nya riksdagen, vilket spörsmål icke i samma utsträckning behandlats i propositionen men enligt vår mening, på skäl som nedan närmare utvecklas, icke bör skjutas på framtiden utan regleras i samband med införandet av enkammarssystemet.

Författningsutredningen har bl. a. uttalat att en av huvudlinjerna i dess förslag är att riksdagens ställning skall stärkas och att för detta syfte bl. a. kräves en effektivisering av riksdagsarbetet. Utredningen understryker starkt den centrala ställning talmannen har såsom ledare icke blott av riksdagens sammanträden utan även, jämte talmanskonferensen, av riksdagsarbetet. Hans här antydda arbetsuppgifter blir än mera krävande i en enkammarriksdag, särskilt om kravet på ytterligare effektivisering av arbetet skall kunna fyllas. Utredningen anser vidare att det bör ankomma på talmannen bl. a. att biträda Konungen som rådgivare vid utseende av statsminister, att i vissa fall inträda som riksföreståndare samt att efter samråd

med statsministern träffa förordnanden om riksdagens krigsdelegation. Det bör framhållas att områdena för de sist nämnda åliggandena icke beröres i propositionen.

Utredningen anför att skälen mot att talmannen skall få deltaga i omröstning blir mera framträdande genom de vidgade befogenheter han anses böra få och föreslår att han icke skall få med sin röst deltaga i ärendenas avgörande. Utredningens förslag innebär emellertid att för varje riksdagsman skall väljas en ersättare. När talman valts skall hans ersättare inkallas.

Förslaget om ersättare för riksdagsmän och beträffande talmannens rösträtt tages icke upp i propositionen. Grundlagberedningen, till vars synpunkter departementschefen ansluter sig, understryker emellertid starkt vikten av effektivare planering av riksdagsarbetet och rationellt utnyttjande av sammanträdestiden. Talmannen tillägges vidare enligt propositionen behörighet att bestämma ordningen mellan de talare som anmält sig före sammanträde. Han har också att i förekommande fall föreslå riksdagen begränsningar av tiden för anföranden i viss fråga.

Om således i propositionen inte något större antal arbetsuppgifter för talmannen av helt ny art föreslås nu skola inskrivas i riksdagsordningen är det samtidigt uppenbart att det allmänna stadgandet i § 50 om talmannens åligganden, vilket i propositionen icke föreslås skola ändras, nämligen att han skall tillse att nödig skyndsamhet och största möjliga planmässighet iakttages vid riksdagsarbetets bedrivande, i enkammerssystemet får en sakligt sett annan innebörd än det nu har. Redan det stora antalet, 350, ledamöter i det nya riksdagen måste medföra en kvantitativt mycket avsevärd ökning av arbetsbördan. Planeringen av riksdagsarbetet bedrivs sedan länge med stor intensitet och är redan nu en omfattande och krävande arbetsuppgift för talmannen. De önskemål som från olika håll — författningsutredningen, grundlagberedningen och föredragande departementschefen m. fl. — framförts om ytterligare effektivisering av riksdagens arbete lär icke kunna tillgodoses utan mycket betydande insatser av talmannen, som i dessa strävanden naturligen har att taga initiativ och att vara den ledande, samordnande, rådgivande och sammanhållande kraften. Vi vill i detta sammanhang erinra om att författningsutredningen till skillnad från grundlagberedningen och departementschefen föreslagit avskaffande av talmanskonferensen. Skiljaktigheten mellan förslagen i denna del är emellertid enligt vår mening huvudsakligen av formell art då författningsutredningens förslag innefattar att talmannen i olika frågor skulle samråda med de ledamöter som eljest ingår i talmanskonferensen.

Det är vår bestämda uppfattning att talmannen, med hänsyn till den stora ökning av hans arbetsbörda som kan förutses och till de nya befogenheter han skulle tilläggas, bör få möjlighet att helt ägna sig åt sina uppgifter som talman och att han därför icke bör deltaga i omröstningar i riksdagen. Det synes vidare angeläget, att när riksdagen kommer att ha endast *en* talman,

som dessutom får vidgade befogenheter i fråga om riksdagsdebatterna, talmannen skall kunna betraktas som mindre bunden till något visst parti än de ledamöter som deltagar i omröstning. Vi vill också framhålla att det för en talman ofta måste vara förenat med ett stort obehag att behöva avgiva sitt votum utan möjlighet att för riksdagen klargöra skälen för sitt ställningstagande.

Samtidigt med genomförandet av vårt förslag att talmannen icke skall äga deltaga i omröstning bör regler införas som tillförsäkrar den valkrets och det parti som talmannen representerar oförminskat antal ledamöter med rösträtt. Detta syfte bör kunna tillgodoses på ett enkelt sätt genom analog tillämpning av de föreskrifter som givits i riksdagsordningen § 28 beträffande fyllande av ledigheter som uppstått medan session pågår. När talman blivit vald göres således anmälan härom hos Konungen, vilken anbefaller länsstyrelsen i det län, där den valkrets som talmannen representerar är belägen, att i vederbörlig ordning föranstalta om utseende av en riksdagsman, att så länge talmannen kvarstår i denna sin funktion intaga hans plats som ledamot av riksdagen.

Det synes oss som om de ändringar i och tillägg till de i propositionen framlagda lagtextförslagen, vilka kan föranledas av våra förslag, icke skulle behöva bli särskilt omfattande eller komplicerade. Såvitt vi kunnat bedöma skulle ändringar närmast bli erforderliga i fråga om § 33 och § 50 i riksdagsordningen samt eventuellt i 87 § och 89 § i lagen om val till riksdagen. Vi är icke beredda att framlägga något förslag härutinnan utan förutsätter att vederbörande utskott utarbetar förslagen till författningsändringar.

Under återopande av vad ovan anförts får vi således hemställa, att riksdagen vid behandling av förslaget om införande av enkammarssystem måtte besluta att i riksdagsordningen skall införas bestämmelser av innebörd att talmannen icke skall äga deltaga i omröstning och att ersättare skall utses att så länge talmannen kvarstår i sin befattning intaga hans plats som ledamot av riksdagen samt att härav föranledda ändringar vidtages i andra berörda författningar.

Stockholm den 23 februari 1968

Gudmund Ernulf (fp) Gunnar Wallmark (h) Ivar Johansson (cp)